

зазначити, що регулювання інвестиційної діяльності – це лише один з багатьох напрямків діяльності МФО [3].

Існує багато міжнародних фінансових організацій. Найбільші з них представлені Міжнародним валютним фондом, Групою Світового банку (яка включає п'ять функціонально пов'язаних організацій), різноманітними регіональними організаціями та ін. Методи та інструменти регулювання інвестиційної діяльності кожною з зазначених організацій досить різноманітні і залежать від спеціалізації кожної окремої МФО, а також від переслідуваних цілей.

Таким чином, слід зазначити, що всі принципи та способи проведення інвестиційної діяльності, а також основоположне регулювання і контроль здійснюється на національному та міждержавному рівнях. Наднаціональний, в свою чергу, служить для кредитування в області міжнародних і внутрішніх національних проектів, фінансування програм міжнародної допомоги, благодійної діяльності та ін. Також доволі часто необхідність звернення до наднаціонального рівня регулювання може бути обумовлена нестабільністю економіки країни, існуванням кризи в економіці в цілому та ін.

Література:

1. Зверев В.А. Методы государственного регулирования инвестиционной деятельности: [справочник экономиста] / В.А. Зверев. – М.:ЮНИТИ, 2006. - с.50-56.
2. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: [навч. посіб.] / Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 672 с
3. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України: "Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в післякризовий період". Аналітична записка [електроний ресурс] / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/639/>
4. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності: [навч.посіб.] / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин – К.: Генеза, 2007р. – 158с.

Марена Т.В.,
Маріупольський державний університет,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВУ ПРО ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ПРОДАЖ ЕКСПОРТНОЇ ВАЛЮТНОЇ ВИРУЧКИ В УКРАЇНІ

Погіршення кон'юнктури світових фінансових ринків та підвищення ступеня нестабільності світового фінансового середовища, що спостерігаються останніми роками, загострили проблеми валютно-фінансового характеру для багатьох країн. В періоди поглиблення валютно-фінансових криз держава, як правило, надає перевагу адміністративним заходам підтримки стабільності валютного ринку і курсу національної валюти. Одним з найжорсткіших і водночас одним з найбільш дієвих інструментів валютного регулювання є вимога про обов'язковий продаж валютної виручки, що надходить на користь експортерів.

В Україні застосування цього нормативу має періодичний характер. Так, у 1998 р. у період валютно-фінансової кризи у вітчизняній економіці з метою стабілізації ситуації на валютному ринку Постановою Правління НБУ «Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів» було запроваджено обов'язковий продаж 50% надходжень в іноземній валюті (першої групи Класифікатора іноземних валют НБУ) на користь резидентів (юридичних осіб та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності) [1]. Продаж валютної виручки здійснювався через уповноважені банки на міжбанківському валютному ринку України в порядку, встановленому Національним банком України. При цьому валютні кошти юридичних осіб після їх зарахування могли знаходитися на розподільному рахунку не більше 5 банківських днів. З цього рахунку 50% валютної виручки підлягало продажу на міжбанківському валютному ринку. Термін розрахунку по зовнішньоторговельних операціях не мав перевищувати 90 днів. Водночас, такий порядок не поширювався на: валютну виручку, яка спрямовувалася на погашення використаних валютних кредитів, отриманих за дозволом НБУ або гарантованих урядом; залишки коштів на поточних балансових рахунках резидентів на момент прийняття Постанови; іноземну валюту, що ввозиться для внесення у статутні фонди спільних підприємств, а також виручку в іноземній валюті за експорт продукції власного виробництва, яка надходить на користь підприємств з іноземними інвестиціями.

У квітні 2005 року до нормативної бази валютного регулювання було внесено зміни, відповідно до яких норму про обов'язковий продаж валютної виручки було скасовано, а строки розрахунків збільшено до 180 днів [5]. Така лібералізація валютного регулювання була пов'язана зі стабілізацією

макроекономічних показників, зростанням ВВП країни і достатньою пропозицією валюти на ринку. Однак Господарський кодекс допускає, що держава може вводити режим обов'язкового розподілу виручки від зовнішньоторговельних операцій, а також затверджувати порядок і розміри таких відрахувань, але інформація про це повинна бути опублікована як мінімум за два місяці до запровадження такого режиму.

Під час кризи 2008-2009 рр. НБУ неодноразово намагався ввести вимогу про максимальний термін повернення валютної виручки в країну та встановити обов'язковий продаж валютної виручки. При цьому наголошувалося, що економічна криза 2008-2009 років оголила низку структурних проблем України: залежність від сировинних галузей, технологічна відсталість виробництва, недостатній рівень інвестицій, надмірне споживання в борг, включаючи зовнішні кредити. В результаті, спостерігалось зростання дефіциту платіжного балансу, погіршення стану валютного ринку, різке знецінення гривні. Для стабілізації ситуації і підтримки пропозиції валюти на міжбанківському ринку пропонувалося повернутися до практики обов'язкового продажу. Однак, цей норматив так і не було встановлено, а зобов'язання про повернення валютної виручки в країну через 90 днів після продажу продукції було повернено лише через рік після початку кризи.

У 2012 р. відбулися помітні зміни у нормативно-правовому регулюванні валютних аспектів зовнішньоекономічної діяльності. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок» за НБУ закріплюється право тимчасово (строком до 6 місяців) вводити (з подальшою відміною після стабілізації ситуації на внутрішньому валютному ринку та врівноваження платіжного балансу України) норму щодо обов'язкового продажу експортерами частини надходжень в іноземній валюті [2]. Отже, якщо протягом 1998-2005 рр. вимога про обов'язковий продаж діяла постійно, то наразі передбачено можливість тимчасового введення такого положення НБУ у разі необхідності – в першу чергу, за умов надмірного дефіциту платіжного балансу.

НБУ відразу ж скористався цим правом і відповідними Постановами Правління «Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» та «Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті» встановив обов'язковий продаж 50% валютної виручки експортерів та скоротив термін повернення виручки з 180 до 90 днів [3,4].

Питання про доцільність застосування нормативу обов'язкового продажу валюти завжди були дискусійними. Аргументами на користь цього нормативу є наступні:

1. Обов'язковий продаж створює умови для зміцнення курсу національної валюти.
2. Забезпечується ритмічність надходження в країну валютної виручки і її присутність на валютному ринку, що підвищує його ліквідність та зменшує волатильність.
3. Україна має значну зовнішню заборгованість в іноземній валюті перед міжнародними фінансово-кредитними організаціями та урядами іноземних країн. Для розрахунку за такими кредитами Україні необхідна іноземна валюта, яка може бути викуплена НБУ на валютному ринку.

Водночас, впровадження обов'язкового продажу може мати негативні наслідки, зокрема:

1. Для експортерів виконання цієї вимоги пов'язане з певним обмеженням свободи у використанні валютної виручки, у витрачанні часу на оформлення таких операцій з одночасним здійсненням навантаження на банківську систему.
2. Більшість експортних підприємств України є імпортозалежними, для виробництва продукції їм потрібно розраховуватись із закордонними постачальниками сировинних та паливних матеріалів або напівфабрикатів іноземною валютою.
3. Такий захід має адміністративний характер, а отже, він буде неефективним в довгостроковій перспективі. Норматив буде діяти більш-менш ефективно, поки не будуть знайдені способи приховати реальний обсяг валютної виручки.

Отже, існує небезпека того, що експортери будуть намагатися ухилитися від виконання вимог НБУ. Зокрема, до 2005 року підприємства не декларували отриману валюту як виручку, а надавали зобов'язання за кредитним договором, таким чином, компанії здебільшого не повертали валюту в країну і не продавали її. Ситуацію може пом'якшити той факт, що НБУ допускає дострокове скасування вимоги про обов'язковий продаж юридичними особами-резидентами 50% експортної валютної виручки до кінця піврічного періоду у разі стабілізації ситуації на ринку.

Література:

1. Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів: Постанова Правління НБУ від 04.09.1998 № 349. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0575500-98>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок: Закон України від 6.11.2012 р. № 5480-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5480-17>.
3. Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті: Постанова Правління НБУ від 16.11.2012 р. № 479. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0479500-12>.
4. Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті: Постанова Правління НБУ від 16.11.2012 р. № 475. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1921-12>.
5. Про скасування обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів: Постанова Правління НБУ від 31.03.2005 № 101. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://ua-info.biz/legal/baseot/ua-smespe.htm>.

Михальченко А.В.,
Маріупольський державний університет,
Економіко-правовий факультет, 4 курс

ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення нового банку регулюється загальним або спеціальним банківським законодавством, яке в більшості країн передбачає необхідність отримання спеціального дозволу (ліцензії) на відкриття банку. Ліцензування має на меті обмежити здійснення банківських операцій тільки тими юридичними особами, які мають дозвіл на їх проведення від уповноваженого органу.

Для отримання ліцензії кредитна установа, що подає заяву, повинна дотримуватись низки вимог, передусім щодо:

- мінімального розміру статутного капіталу;
- джерел формування статутного капіталу;
- складу засновників банку;
- кваліфікації, досвіду та репутації керівництва банку;
- кола операцій, що виконуватимуться банком, та стратегії його діяльності;
- правильності оцінки банківських активів за їх ринковою вартістю;
- заходів щодо створення резервів на випадок виникнення сумнівних та безнадійних боргів і збитків від банківської діяльності.

Крім того, приймаючи рішення про видачу ліцензії, уповноважені органи можуть враховувати, наприклад, умови формування мережі філій нового банку; можливий вплив створюваного банку на рівень конкуренції в кредитно-фінансовому секторі; національну належність капіталу чи засновника.

Ліцензія може містити положення про строки її дії, умови їх продовження, можливості внесення змін і доповнень, а також анулювання. У ній може бути обумовлено затвердження центральним банком кандидатур на перші керівні посади в банку після попередньої перевірки їх кваліфікації і досвіду роботи у разі істотних змін у структурі власності, злиття, зміни назви, зменшення оплаченої частки капіталу.

Основними причинами анулювання ліцензії є:

- нездатність створеного банку розпочати протягом визначеного строку виконання банківських операцій;
- невиконання банком умов ліцензії або виконання операцій, що нею не передбачені;
- порушення законів чи нормативних актів;
- виникнення становища, що загрожує інтересам вкладників, кредиторів та інвесторів.

В Україні згідно з Законом «Про банки і банківську діяльність» дозвіл на створення банку і на виконання банківських операцій видається Національним банком України. Ці дві процедури регулюються різними нормативними актами НБУ і можуть бути розірваними в часі: видача банківських ліцензій та письмових дозволів на здійснення банківських операцій відбувається після процедури реєстрації банку.

Банк може розраховувати на отримання письмового дозволу на здійснення окремих операцій за умови наявності підрозділу, який виконуватиме ці операції; наявності відповідних внутрішніх документів банку, які регламентують їх здійснення, а також кваліфікованих спеціалістів для їх виконання та управління відповідними підрозділами.

Усі без винятку банки незалежно від того, які операції вони планують виконувати, мають створювати постійно діючі підрозділи: